

עורות, דבש — למכה שעל הגמלים]; רבי מאיר אמר לא יגע בהם, הגם שיש הפסד מועט של הקנקנים שהם בתוכו. וחכמים אומרים עושה להם תקנה ומוכרם בבית דין, שחוששים אף להפסד מועט (רב אשי).

יש מפרשים שמחלוקת רבי מאיר וחכמים בברייתא היא מחלוקת רשב"ג וחכמים במשנתנו. ולפי זה הלכה כרבי מאיר דברייתא, שהרי הלכה כחכמים דמתניתין (עפ"י בעל המאור). ויש אומרים שבברייתא מדובר לאחר שהופסדו, והשאלה היא האם הטרחתו את השומר למכור משום הפסד מועט אם לאו. ואף חכמים דמתניתין שאוסרים למכור, כאן שכבר נתקלקל — מודים. ולפי דעה זו הלכה כחכמים דברייתא. (ערי"ף ומלחמות ה' וש"ר).

ב. הואיל ואמרו חכמים המפקיד פירות אצל חברו אפילו הם אבודים לא יגע בהם, לפיכך המפקיד עושה אותם תרומה ומעשר על מקום אחר (באופן שרשאי לתרום שלא מן המוקף, כגון בערב שבת או כדי למנוע איסור אכילת טבלים מעם הארץ וכד'). ראשונים. ויש מי שאומר שמותר לתרום מפירות המופקדים אצל אדם אחר. עריטב"א בשם הראב"י. [אבל לרשב"ג שמתיר למכרם, אסור לעשותם תרומה ומעשר, שמא כבר נמכרו].

ג. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה (– ציוני הלכות הן). ואמרו שאין הדבר מוסכם, ולדברי רבי יעקב לא כלל זאת רבי יוחנן אלא יש שהלכה כמותו ויש שהלכה כחכמים. (וכן משמע שרב נחמן חולק על כלל זה, שהרי פסק כחכמים דמתניתין).

כתבו כמה ראשונים שאין להסתמך על כלל זה בכל מקום אלא כאשר יש ראיה או שמסתבר טעמו. (ע' בראשונים להלן קיד; רא"ש ב"ב קעד; שו"ת הרשב"א ח"א מ. וכן כתבו כמה אחרונים שהרמב"ם לא נקט כלל זה בהחלט. ראה באריכות בספר יד מלאכי — שו"ת חמד ח"ג עמ' 299-303 וע"ש להלן פריטם שונים אודות כלל זה. וראה עוד במצוין בספר אור הישר — ב"ב קעד ובספר נפש חיה (לר"ר מרגליות) — ע,ג).

וכן נחלקו הדעות האם 'במשנתנו' דוקא או אף בברייתות הלכה כרשב"ג (ע' רשב"ם ב"ב קלח. ש"ך חו"מ קעט סק"ט; חות יאיר צד; יד מלאכי שו"ת מהר"ץ חיות גטין יט; נפש חיה ע,ג).

דפים לח — לט

פה. א. אדם שנשבה, האם מורידים קרוב לנכסיו, לעבדם ולשמרם ולאכול פירות?

ב. האם מורידים קרוב לנכסיו אדם שהיה כאן ואין ידוע להיכן הלך?

א. אדם שנשבה ושמעו בו שמת (בלא שני עדים. תוס') — מורידים לנכסיו את הקרוב (איש או אשה. ריטב"א, וכמעשה דהיא סבתא) הראוי ליורשו ואעפ"י שאין היורש יורד לנחלה אלא בעדות ברורה (יבמות קיז). יורד הוא לעבוד את הנכסים ולאכול מפירותיהם עד שיתברר הדבר, אבל אינו מוכרם ולא מפסידם.

כל הפירות שאכל עד שבאו הבעלים — הרי אלו שלו. ואפילו שמע שממשמשים ובאים וקדם ותלש ואכל — הרי זה זריז ונשכר. [כן תקנו חכמים לייפות את כחו, כדי שלא יגרום הפסד לנכסים].

א. לא הספיק לאכול פירות עד שבאו הבעלים — לפרש"י מניח הפירות ונוטל שכר טרחתו כאריס (וכן הוא בהג"א בשם ר"י ומהר"י"ח). ומהתוס' משמע שמה שהוציא הוציא.
ב. גם אם ישנו מי שמוזמן להיות אפטרופוס על הנכסים, אם הירש מתנגד שומעים לו ואין מורידים אחר. (ויש אומרים אפילו לא שמעו בו שמת הדין כן, כדלהלן).
ובמטלטלין, אפשר שמורידים אפטרופוס ואין נותנים בידו של יורש — שמא יכלה הקרן ואם יבוא השבוי לא ימצא כלום, וכענין שאמרו בקמה לקצור (רשב"א. וכ"מ באו"ז, מובא בהג"א, ואולם שם אין מפורש אם הדין כן גם בשמעו בו שמת. בריטב"א משמע שאותו אפטרופוס-נאמן רשאי להיות קרוב).

לא שמעו בו שמת — נחלקו תנאים ואמוראים האם מורידים קרוב לנכסיו כדי שלא ייפסדו הנכסים (רשב"ג, שמואל רב נחמן ואב"י ורבא), אם לאו, כי יש לחוש שמא יפסידם (חכמים, רב רב ששת). ואפילו ירד — מוציאים אותו.

לדעת האומרים מורידים קרוב — שמם לו כאריס, ליטול למחצה שליש ורביע כמנהג אריסי המקום.
א. לפרש"י אינו אוכל כלום בחנם אלא יטול כאריס ויניח שאר הפירות. אבל התוס' ושאר הראשונים פרשו שאוכל פירות כל הזמן עד שיבוא בעל הנכסים. ורק כשבא, מחשבים את השבח שהשביח ואת מה שאכל במשך כל הזמן, ונוטל כאריס.
והרשב"א צדד לומר [ואין כן דעת הראשונים ז"ל. ר"ן] שכל מה שאכל עד ששמע שממשמים ובאים — הרי הוא שלו. ואין מחשבים עמו כאריס אלא במה שתלש ואכל משמע שבאים. ובוזה בלבד חלוק דין 'נטושין' מדין שבוי ששמעו בו שמת. (יש מפרשים את דברי התוס' כהרשב"א, ואת דברי רש"י מפרשים שאוכל כל הפירות ורק כשבאים הבעלים מחשב עמהם למפרע. ע' באריכות בתורת חיים).

ב. כתב הרשב"א: אם אחר רוצה לפקח על הנכסים בתורת אפטרופוס [ולא כאריס] — מורידים אותו ולא את הקרוב. אלא שאין בית דין משתדלים בדבר, כי אין מעמידים אפטרופוס לגדולים.

ולדעת הרא"ה (מובא בר"ן. וכן דעת הריטב"א, והביא כן בשם הרמב"ן) אפילו יש מי שרוצה לירד כאפטרופוס — אין מורידים, כי חוששים שמא יפסיד הנכסים, לפי שאין דרכם של בני אדם לטרוח בנכסיו גדולים כל כך בחנם.

ג. כאשר מורידים קרוב, אם יש כמה קרובים — יורדים כולם, ומחלקים את הנכסים ביניהם. ואם חלקם עובדי אדמה ולא כולם — יורדים עובדי אדמה (עפ"י רא"ש. ועריטב"א).

הניח השבוי קמה לקצור וכד' — בית דין יורדים לנכסיו ומעמידים אפטרופוס וקוצר, ואחר כך מורידים קרוב לנכסיו (לחכמים).

אמר רב נחמן: הבורח מחמת מרדין (— דין רציחה, שבהול על נפשו לנוס), הרי הוא כשבוי. אבל בורח מחמת מסים וכד', אינו בהול ודינו כיוצא לדעת, וכדלהלן.

מדברי הברייתא שמענו שבכל מקום שב"ד מורידים אותו לנכסים, אם ירד מעצמו, אעפ"י שעשה שלא כדין — אין מוציאים אותו (ריטב"א).

ב. הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורשים כאן ואינו יודע להיכן הלכו [ובכלל זה הבורח למדינת הים שלא מתוך בהלה, כנ"ל] — לא ירד לנכסיהם, והרי אלו 'נכסי רטושין' (— שנעזבו מדעת) שאין יורדים להם, וגם בדיעבד — מוציאים את היורד.

כתב הרמב"ן: אפילו שמעו בו שמת, אין יורדים לנכסי רטושין — שאין נכנסים לנחלה של מי שיצא לדעת אלא בעדות ברורה (כמו שאמרו ביבמות קיז). והרמב"ם (נחלות ז, י) כתב שהקרוב יורד בתורת אריסות כששמעו בו שמת (וכן מובא בחדושי הריטב"א בשם רבינו). והרמב"ן הרשב"א והר"ן חולקים, אך כתבו שאם ירצו הירשים, שומעים להם להוריד אריס אחר, כדי שלא יתקלקלו הנכסים. והרשב"א נראה כמסתפק בדבר).

דף לט

פו. א. האם מורידים קטן לנכסי שבוי?

ב. האם מורידים קרוב לנכסי קטן?

ג. מי שנשבה ואין ידוע אם מת אם לאו, ויש לו שני יורשים, אחד קרוב ואחד קטן — מה יעשו בנכסיו?

א. אמר רב הונא: אין מורידים קטן לנכסי שבוי, שמא יפסידם.

א. משמע אף לא על ידי אפטרופוס, כיון שהקטן הוא אדוניו, אולי ישמע לו שלא לחרוש ושלא לזרוע. ואולם מורידים אפטרופוס לשמור הנכסים בחזקת המוריש וליטול כאריס, ומוזה יתפרס הקטן (עפ"י תוס', ממעשה דההיא סבתא).

ב. כיון שהגדיל והגיע לכלל שנותינו, אינו בכלל 'קטן', ואעפ"י שאינו בן עשרים (עפ"י ריטב"א. ומבואר בר"ן שאפילו יודע לפקח על הנכסים, אין מורידים קטן לעולם).

ג. הרשב"א נקט (עפ"י מעשה דההיא סבתא) שכששמעו שמת השבוי — מורידים קטן לנכסיו. והריטב"א חולק [ומפרש 'שמעו דשכיבא סבתא' בעדות ברורה].

ב. אמר רב הונא: אין מורידים קרוב לנכסי קטן, שמא יחזיק בנכסים ויטען שהם שלו. ואף לא קרובו של הקרוב — שמא יטען עבור קרובו. אבל אחר שאין לו טענת ירושה — מורידים [ואין חוששים

שמא יחזיק ויטען שהם שלו, שאין מחזיקים בנכסי קטן, ואפילו הגדיל אח"כ].

והסיקו שאין חילוק בין אחיו מאביו או מאמו (כי יוכל לטעון בשקר שהם נכסי מלוג של האם ולא זכה בהם הקטן), ואין חילוק בין קרקעות לבתים ובין אם עשו שטר חלוקה או לא עשו, בכל אופן אין מורידים קרוב לנכסי קטן.

א. כתב הראב"ד (מובא בראשונים): לא אמרו אין מורידים קרוב לנכסי קטן אלא כשחלקו הנכסים או אפילו לא חלקו אך אינם אוכלים ומתפרנסים ביחד, שאז יש לחוש שיאמר חילקנו וזה בא לחלקי, אבל כל זמן שלא חילקו והם מתפרנסים יחד מתפוסת הבית — רשאים הגדולים לירד ולהשביח את הנכסים (וכן הסכים הרשב"א).

ב. נאמר בשם רב צמח גאון: לא אמר רב הונא אלא בקרקעות, אבל מעות [וכן שאר מטלטלין. כן מבואר בתורא"ש] של קטן, ממנים עליהן אפילו קרוב, שבית דין מעיינים אחר אדם הגון שנכסיו שקטים, ולא חילקו בין רחוק לקרוב (מובא ברי"ף; או"ז וש"ד).

ג. כששמעו שהקטן מת, כתב הרשב"א: מורידים קרוב לנכסיו, כשם שמורידים קטן לנכסי קרוב ששמעו בו שמת. [כאמור, יש חולקים וסוברים שאין מורידים קטן אף באופן זה].

ג. כאשר יש שני יורשים, אחד גדול ואחד קטן, ואין ידוע אם מת השבוי אם לאו [והוא הדין אם יש

עמו בשבי יורש נוסף] — אביי אמר במעשה שבא לפניו, להעמיד אפוטרופוס על מחצית מן הנכסים [שאם מת המוריש, הרי הם של הקטן] ואל המחצית האחרת ירד הקרוב הגדול. ורבא אמר: מתוך שמעמידים אפוטרופוס על חלק התינוק, מעמידים על כל הנכסים. (וכן הלכה. רי"ף).
פרשו התוס' שהאפוטרופוס אינו נוטל כדין הקרוב היורד לנכסי שבו [שלישתם אוכל כל הפירות, כנ"ל], אלא ישמרום בחזקת המוריש ויטול ריווחו כאריס ומה יתפרנס הקטן. והרא"ש כתב שלרבא האפוטרופוס אינו יורד כלל לתועלת הקטן אלא לתועלת השבוי, והריהו מוריד אריס לנכסים ולוקח ממנו חלק השבוי בכל שנה לשמרו לשבוי.

מת השבוי, ולו יורש נוסף (שלישי) הנתון בשבי ואין ידוע אם מת אם חי — שלישי מהנכסים יינתן לקטן ושלישי יינתן לגדול הנמצא כאן, שהרי זה חלקם שירשו ודאי. והשלישי המסופק — לאביי, מחצית ממנו יימסר ביד אפוטרופוס ומחצית יימסר לגדול לעבוד וליטול פירות. ולרבא, כל השלישי יימסר ביד אפוטרופוס, וכנ"ל.

דפים לט — מ

פז. א. מי שירד לנכסי אביו שמת, ובא אדם ואמר לו 'אחיך אני' ויש לי חלק בנכסים, והלה אומר 'איני מכירך' — מה הדין?

ב. אחד מן היורשים שהשביח את הנכסים קודם חלוקה, למי שייך השבח?

א. מבואר בגמרא שטענת 'איני מכירך' יכולה להיות אמת אם כשנפרד מאחיו היה קטן בלא חתימת זקן ועתה הוא בא בחתימת זקן. הלכך זה הטוען שהוא אח ויורש, צריך להביא עדים על כך וללא עדים אינו נוטל.

אם טוען 'ברי' שאינו אחיו — בכל אופן אין מוציאים ממנו ללא עדים. ואפילו אחד מן האחים אומר אני מכירו שהוא אחינו — אינו נאמן. (תוס' ורא"ש עפ"י ב"ב קלד).
ואם טוען זה הָאָא, יש לי עדים כדברי אלא שהם יראים להעיד כנגדך משום אלימותך — הורה רב חסדא שטענה זו מתקבלת ועל האֵלֶם מוטלת ההוכחה שאינו אחיו.
כתבו התוס': דוקא באופן זה שטען הלה יש לי עדים, והרי יכול האח האֵלֶם להביאם שיעידו כדבריו [ואין לחוש שישקרו להעיד בשקר לטובתו או לשקר שאינם יודעים], אבל כשאין עדים שמכירים את האח — לא, שאם כן כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים על כל מי שיתבענו, שאינו אחיו. (וכ"כ הר"ן והריטב"א. וכן פירש הרשב"א, שאם אין עדים מזומנים המכירים, אין מחייבים אותו להביא עדים שאינו אחיו. וכתב שאין נראה כן מדברי רש"י ז"ל).

ב. יורש שהשביח הנכסים, ואחר כך הוברר לו שיש שם יורש נוסף — הורה רב חסדא במעשה הבא לפניו שהשבח לאמצע. וכן אמר רבה (ורש"י גרס: רב. וי"ג: רב הונא). ואילו רבי אמי אמר אין השבח לאמצע (וכן נראה שסבר אביי), שהרי לא גרע זה מיורד לנכסי שבו ששמים לו כאריס. [ורב חסדא סובר ששונה זה מפני שירד שלא ברשות. ויש אומרים שרב חסדא קיבל דברי ר' אמי. ערי"ף ורשב"א].
ומבואר בגמרא שאם היה האח קטן, הואיל ואין יורדים לנכסי קטן — השבח לאמצע אפילו לדברי רבי אמי.

- א. בכל מקום שאמרו 'השבח לאמצע' — דוקא בשלא הוציא הוצאות, אבל כשהוציא משלו — נוטל יציאותיו, שאין לך יורד לשדה חברו שאינו נוטל יציאותיו שיעור שבת. ואפילו יורד שלא בדיון, כגון קרוב לנכסי קטן (ר"ן).
- ב. כאשר ידע הירוש בשעה שהשביח, שיש שם אחים נוספים [קטנים]. ויש אומרים אף גדולים. ערשב"א ור"ן] — משמע בסוגיא שלדברי הכל השבח לאמצע משום מחילה. ואולם במקום אחר (ב"ב קמג:) מובאת דעת רבא ששבח שהשביחו האחים מטרחת עצמם — הריהו לעצמם ולא לאמצע. לפרש"י, רב ורב חסדא בסוגיתנו חולקים על כך. ויש אומרים שהכל מודים שהשבח לעצמם, וכאן מדובר שמרי בר איסק שכר פועלים מממון הירושה ולא מממונו הפרטי (רא"ש). ויש מחלקים ואומרים שאם כולם מתפרנסים יחדיו מתפוסת הבית, אם השביחו מעצמם — השבח לעצמם, אבל כאן שלא היה האח נזון עמו, אין לו רשות לירד ולהשביח, ולכן אפילו השביח משלו אינו נוטל אלא כיוורד שלא ברשות (ראב"ד).
- ג. הרי"ף פסק שבאח קטן — השבח לאמצע, ובגדול ולא ידע על קיומו — שמין לו כאריס.

דף מ

- פח. א. המפקיד פירות אצל חברו ועירבם הלה עם פירותיו, כשמחזיר האם מחזירם במדה שקבל או מוציא לו חסרונות שנחסרים עם הזמן? וכן ביין ובשמן?
- ב. המוכר שמן לחברו והרי הוא מזוקק, האם רשאי לערב את השמרים ששקעו בתוכו אם לא? האם הלוקח מקבל את השמרים? ומה דין הפסולת הצפה על גבי השמן?
- א. עירב השומר את הפירות המופקדים אצלו עם פירותיו ואינו יודע כמות הפירות שלו, כגון שהיה מסתפק מהם ולא ידע כמה הסתפק — כשמחזיר את פירות הפקדון, מנכה את החסרונות הרגילים לאותם פירות לפי מדתם ולפי משך הזמן — כפי השיעורים שפרשו החכמים. וכן ביין ובשמן, מנכה את בליעת הכלים ואת השמרים — אם ישנם.
- כתבו ראשונים שלכתחילה אסור לו לערב עם פירותיו. ואעפ"כ אין זו פשיעה שמתחייב עליה.
- ערבם בלא שמדדס תחילה. המפקיד אומר כך וכך היו וזה אומר איני יודע — הרי זה פושע, וישלם כדברי המפקיד (הג"א, מאור זרוע).
- רבי יהודה אומר: אם היתה מדה מרובה — עשרה כורים — אינו מוציא לו חסרונות, מפני שמותירות (— שמתנפחות ומדתם גדילה).
- מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים — לא יוציא לו חסרונות, מפני שמותירות.
- רש"י מפרש דברי רבי יהודה משום ניפוח התבואה בימות הגשמים. וכן נראה מהתוספתא. ולפי זה חכמים חולקים וסוברים שגם כשמחזיר בימות הגשמים מוציא לו חסרונות. ואולם הרי"ף פסק שאינו מוציא.
- והראב"ד פירש טעמו של רבי יהודה במדה מרובה, שכשאדם מודד אינו מדקדק במדה, פעמים מוחק ופעמים אינו מוחק מפני שהמלאכה מרובה. ולדבריו מה שאמרו בימות הגשמים לא יוציא — דברי הכל הוא. וצריך עיון (עפ"י רשב"א. ועריטב"א).